



STUDNICE

NÁZEV: ZANIKLÉ STŘEDOVĚKÉ OSADY DRAHANSKÉ VRCHOVINY
(PUSTIMĚŘSKÁ CESTA)

DATUM: 02.09.2011

JMÉNO: MOJMÍR REŽNÝ

ÚVOD

Pustiměřská cesta bývala významnou obchodní cestou mezi územím Hané, starobyrou Pustiměří a Drahanskou vrchovinou přes Boskovice dále do Čech. Historie Pustiměřské cesty z Pustiměře do Studnic sahá do období pravěkých dějin tohoto kraje. Již od dávných časů podnikali pravěcí lovci obývající níže položené oblasti Hané četné lovecké výpravy na jižní výběžky Drahanské vrchoviny. V jejich stopách pak přicházeli první zemědělci v období neolitu 5000 - 3500 let před naším letopočtem. Na náhorních rovinách kolem pramenů lesních bystřin si zakládali své nové osady. Široká oblast lesů kolem založené osady byla vymýcena - vyklučena a založena pole a pastviny pro zajištění obživy nových osadníků. Stezka, kterou lovci a po nich první zemědělci v neolitu přišli do svých nových domovů, však nikdy nezanikla. I v následujících etapách pravěku byla celá oblast Drahanské vrchoviny v prostoru mezi Pustiměří, Rychtářovem, Studnicemi, Novými Sady, Podivicemi, Otaslavicemi, Ondraticemi a Drysicemi dále osídlována. Byla zakládána výšinná hrazená sídliště poskytující přirozenou a účinnou ochranu jejich obyvatel před četnými nepřáteli.



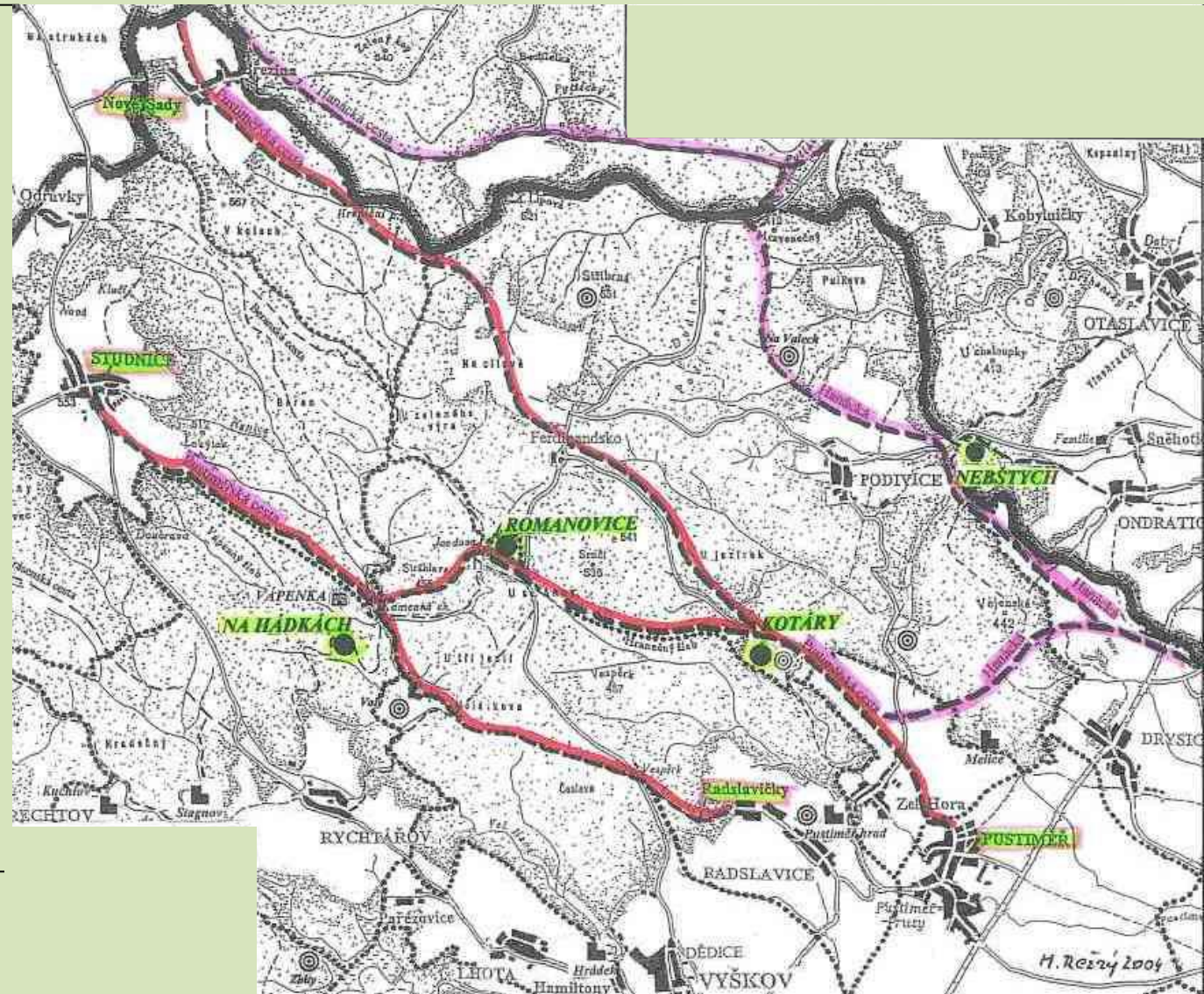
MAPA PUSTIMĚŘSKÉ CESTY A JEJÍ ZSO

Pustiměřská cesta: Červeně, Hanácká cesta: Růžově

Kotáry lesní louka s pravěkým osídlením a doposud nelokalizovanou zaniklou středověkou osadou Kotáry

Romanovice lesní louka s lokalizovanou zaniklou středověkou osadou Romanovice.

Na Hádkách lesní trať s lokalizovanou zaniklou středověkou osadou a středověkou vápenkou nad Vápenným žlebem.



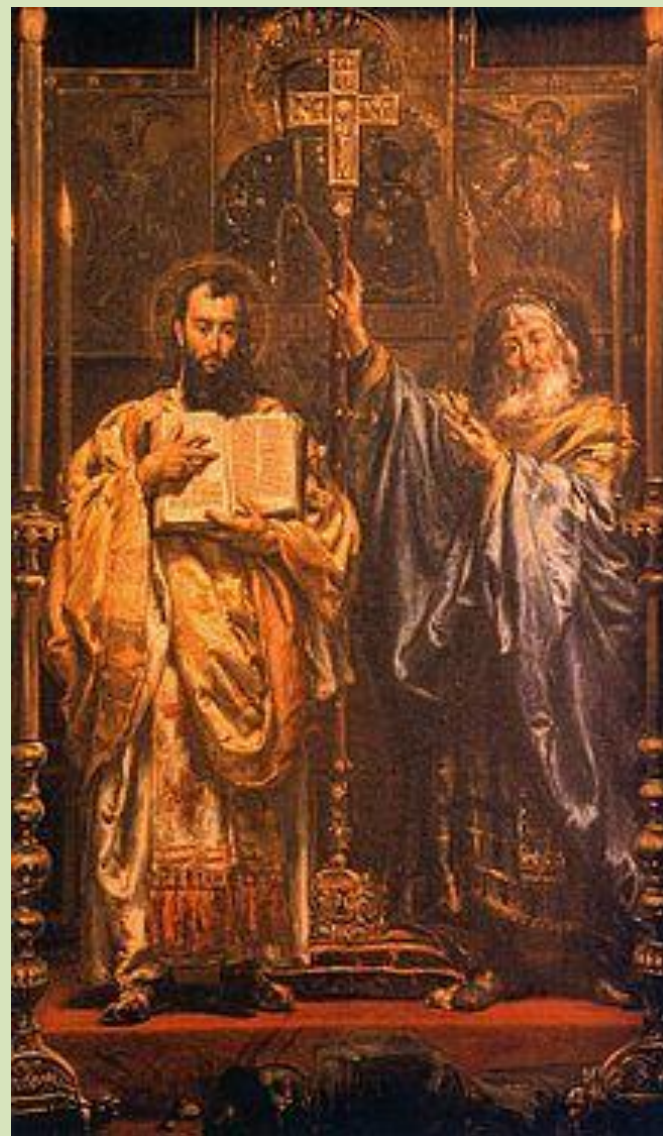
KOTÁRY-Lesní louka

Počátky osídlení Na Kotárech sahá stejně jako historie Pustiměřské cesty do období pravěkých dějin. Vis. nálezy keramiky z Laténského období.



KOTÁRY-Pověsti

O dalších osudech a historii louky Na Kotárech se dovídáme po delší odmlce teprve z dochované pověsti sahající svými kořeny hluboko do doby velkomoravské. O pamětihodném uctívaném místě zvaném U Škaredých dubů Na Kotárech se mezi lidem okolních vsí Podivic, Zelené Hory a Radslavic dochovala pověst uvedená velmi poutavou formou v pamětní knize podivického revíru r. 1902-1931. Pověst sepsal nadlesní Stolička působící na Ferdinandském zámečku v letech 1910 – 1922. Pověst o zastavení Cyrila a Metoděje u Škaredých dubů.



KOTÁRY-Pověsti

HOLÁSKOVA BOŽÍ MUKA: Významnou dominantou a pamětihodností okolní krajiny louky Na Kotárech je drobná sakrální stavba Holáskova boží muka na návrší 700 m západně od Škaredého dubu při Pustiměřské cestě na Romanovice. Cesta v tomto úseku se nazývá také Holáskova cesta. Boží muka tu byla postavena jako upomínka na jednu tragickou událost, která se tu odehrála. Legenda přechovávaná z pokolení na pokolení v mysli lidí z okolních vsí Radslavic a Zelené hory vypráví: *Na místě, kde stojí boží muka byl prý zastřelen hajný Holásek dvěma pytláky snad z Radslavic. Na dovršení tohoto svého zločinu nebohého Holáska svázali za nohy a pověsili na strom hlavou do mraveniště.*

.



KOTÁRY-Foto lokality

1. Kotárská louka
2. Škaredý dub
3. Holáskova boží muka



KOTÁRY-Závěrem

Při terénním výzkumu a hledání stop po zaniklé středověké osadě Na Kotárech mezi Škaredým dubem a tratí U Dvorka, jak nám vypráví pověst, bylo nalezeno jen několik málo úlomků středověké keramiky. Získaná keramika byla datována PhDr. Jiřím Doleželem AÚAV v Brně do 11. století a je důkazem přítomnosti zaniklého středověkého osídlení Na Kotárech. Vzhledem k absenci většího množství průkazného datovacího materiálu však doposud nelze upřesnit místo, kde osada stávala. Domníváme se s velkou pravděpodobností, že stopy po zaniklé osadě Na Kotárech byly zničeny v 70. letech 20. stol.

Vedle středověkých nálezů byly získány také četné nálezy dokladující přítomnost pravěkého osídlení Na Kotárech probíhajícího neustále od neolitu 5000-3500 př.n.l. až do středověku. Lokalitu osobně navštívil Doc. Miloš Čižmář z ÚAPP v Brně



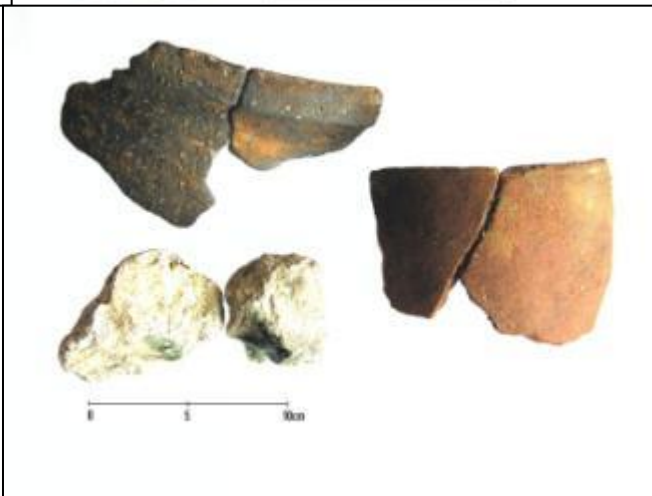
KOTÁRY-Nálezy

1. Pazourky, Úlomky
kamených nástrojů,
přeslen

2. Pazourky, Úlomky
kamených nástrojů,
přesleny

3. Keramika

4. Keramika, struska



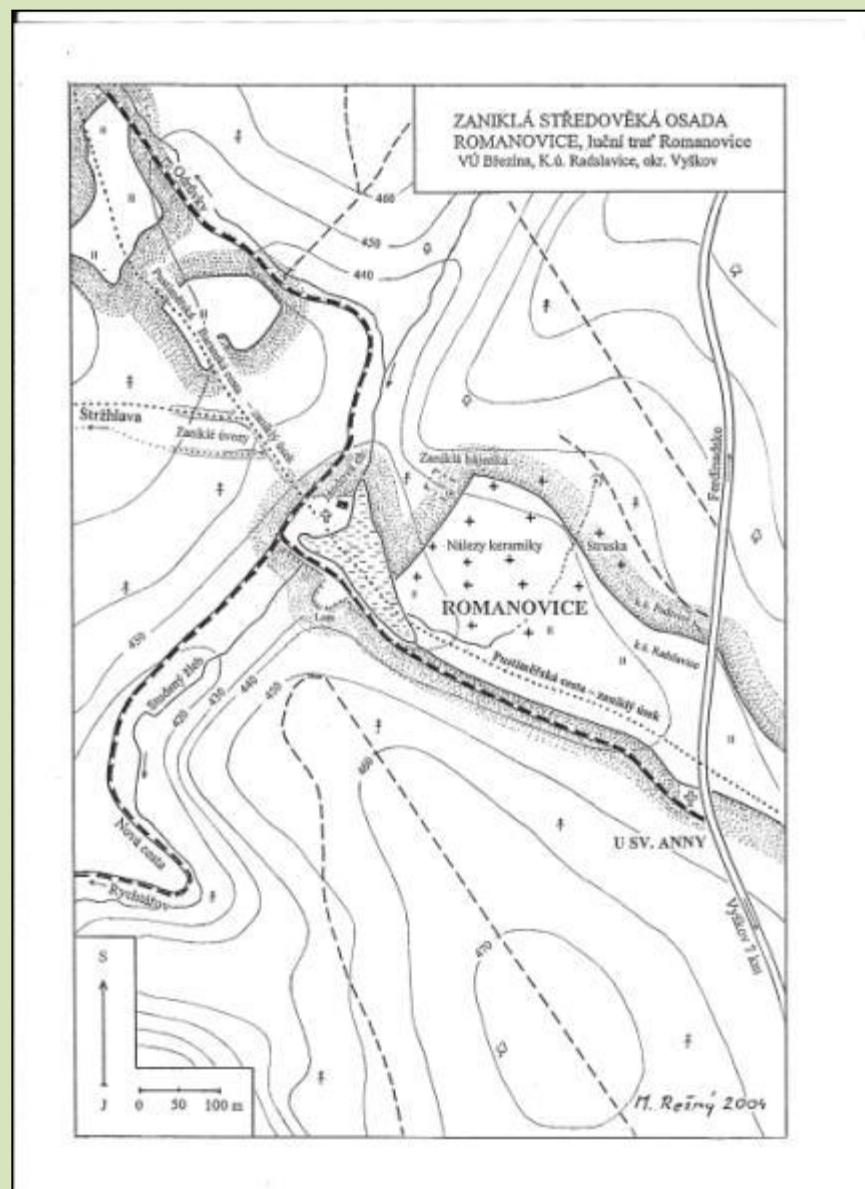
ROMANOVICE-ZSO

Zaniklá středověká osada (ZSO)

Romanovice není uvedena v žádných doposud známých listinných archívních pramenech. Neexistuje snad ani jediná zmínka o této zaniklé vsi, byla však lokalizována teréním výzkumem.

Leží v lesnaté části Drahanské vrchoviny na okraji původního katastrálního území obce Radslavic 7 km severně od Vyškova na Moravě ve Vojenském újezdu Březina, okr. Vyškov.

Převážná část zaniklé vsi stávala v severním cípu louky na mírném návrší sklánějícím se k jihu ve výšce 440 m.n.m. Zbývající východní část osady zasahovala již do dnešní zalesněné části původního k.ú. Podivic



ROMANOVICE-Závěrem

Provedeným terénním výzkumem na pozemcích ZSO Romanovic v letech 2000 – 2004 nebyly na luční části zjištěny žádné terénní vyvýšeniny ani jiné viditelné stopy po usedlostech osady. Obydlí osadníků sestávaly patrně jen z dřevěné srubové konstrukce vyspárované a omítnuté hlinitým výmazem. Po zániku osady Romanovice byly její pozemky léta obhospodařovány, rozorávány, a tak byly kdysi v terénu patrné destrukce domků srovnány se zemí. Romanovice bývaly s velkou pravděpodobností osadou zabývající se převážně pastevectvím a chovem dobytka. V okolí, zejména severně od osady na Přední Lipovou, se dochovaly až do současnosti lesní louky – původní pastviny Romanovic. Uvedené lesní louky jsou zaneseny již do mapy prvního vojenského mapování tzv. Josefského katastru z r. 1763 – 1768. Za velmi významný považuji zejména nález strusky železné rudy dokazující existenci železářské pece a kovárny na Romanovicích.

K doložení osídlení Romanovic v pravěku nám doposud chybí jakýkoliv nálezový materiál.



ROMANOVICE-Nálezy

1. Keramika(okraje)

2. Keramika (dno)

3. Keramika
(zdobení)

4. Železná struska



ROMANOVICE-Foto lokality

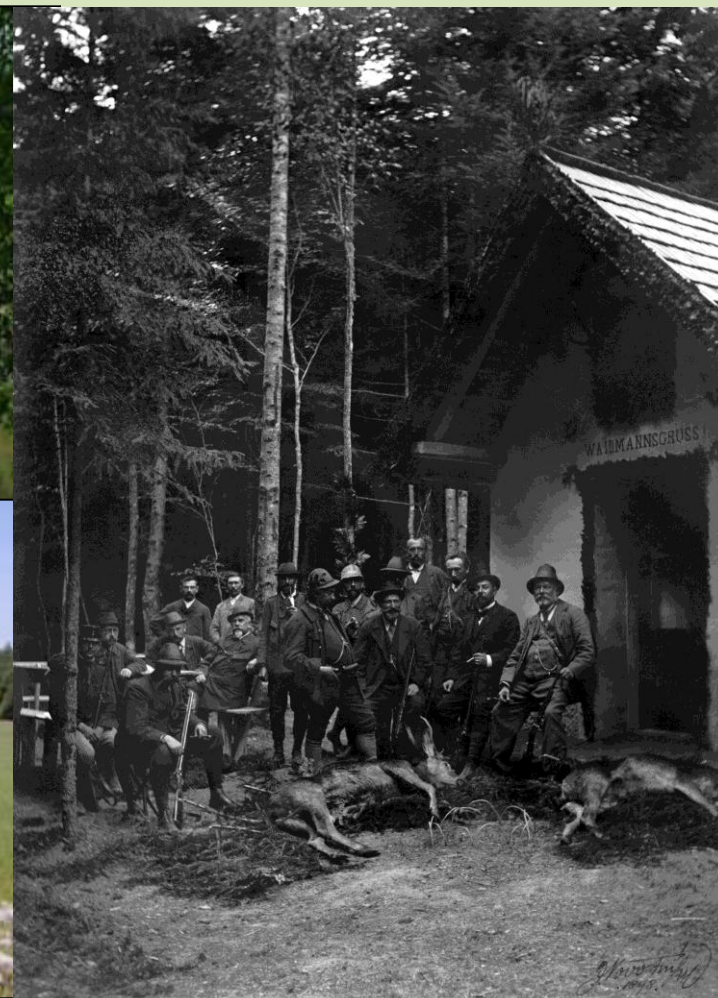
1. Jandova bouda s
rybníkem



2.-Romanovická
louka

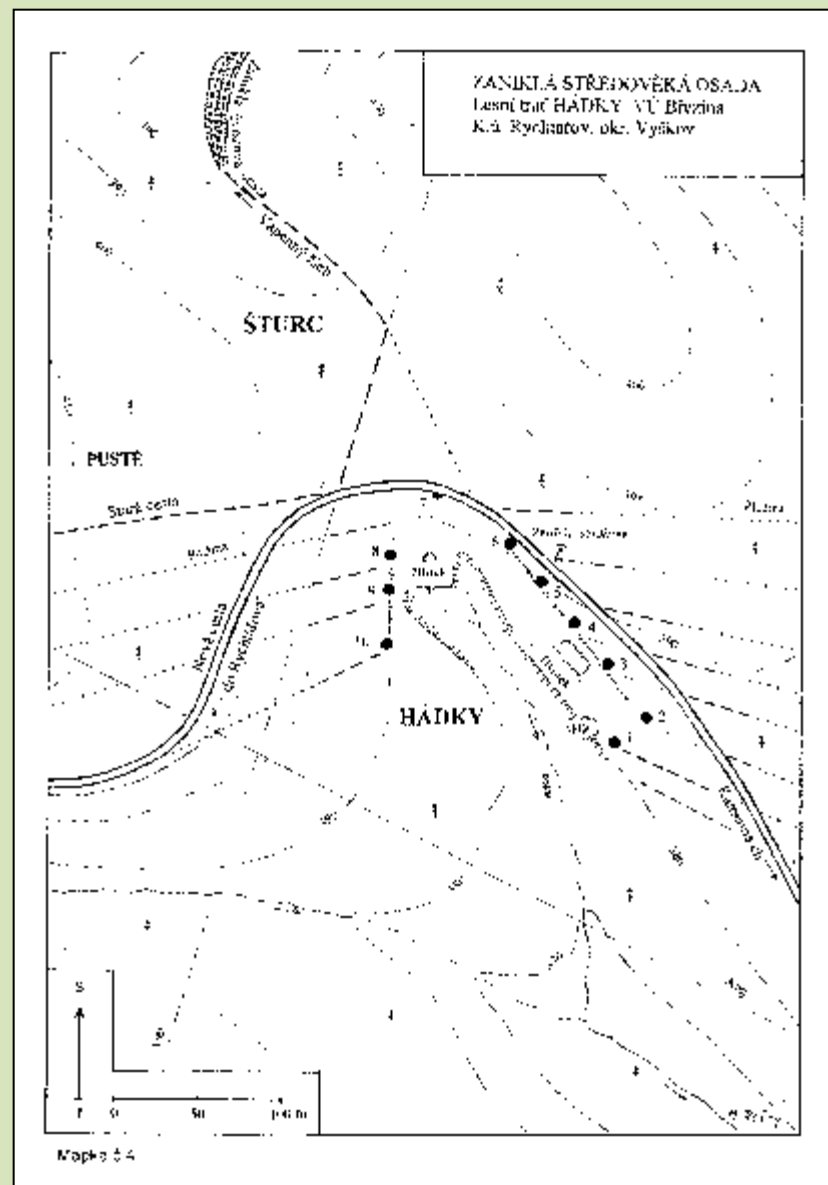


3. Stará Jandova
chaloupka



HÁDKY-ZSO

Zaniklá středověká osada (ZSO) v lesní trati Hádky není taktéž uvedena v žádných doposud známých listinných archívních pramenech. Byla však lokalizována teréním výzkumem na původním katastru obce Rychtářova nad nad Vápenným žlebem a údolím Velké Hané ve výšce 390 m. n. m. Pozůstatky pro nás bezejmenné osady jsou vzdáleny 1,5 km severně od Rychtářova a 0,5 km jihozápadně od Kamenné chaloupky v údolí Velké Hané.



HÁDKY-Závěrem

Pro nás doposud neznámá bezejmenná ZSO v trati Hádky je typickou osadou z dob vnější tzv. velké německé kolonizace Dražanské vrchoviny ve druhé polovině 13. stol. (Válka 1991). Krátká dvouřadá lesní lánová ves čítající 10 usedlostí s přímo napojenou záhumencovou plužinou. Relikty jednotlivých usedlostí jsou v terénu dobře patrné. Jeví se jako 0,5 – 1,5 m vysoké vyvýšeniny oválného půdorysu o rozměrech 4 x 4 až 4 x 6 m. Relikty usedlostí jsou pokryty prstí a lesním spadem, z kterého jen místy, zejména na vyvýšeném místě, kde stávala pec, vyčnívá opálené stavební kamení.

Lze se domnívat, že zaniklá středověká osada ZSO na dědicko račickém panství v lesní trati Hádky byla vypálena a zničena v období husitských válek na počátku 15. stol. Současně s nedalekým hradem Stagnovem u Rychtářova. Pro násilný zánik osady svědčí velké množství zlomků keramiky promísené uhlíky a kusy do červena vypálené mezitrámové vymazávky. Nalezená keramika v provedených sondách byla datována PhDr. J. Doleželem z Archeologického ústavu AV ČR v Brně do 14 – 15. stol.



HÁDKY-Nálezy

1. Keramika

2. Keramika (okraje)

3. Keramika

4. Poklička



HÁDKY-Foto lokality

1. Úvoz

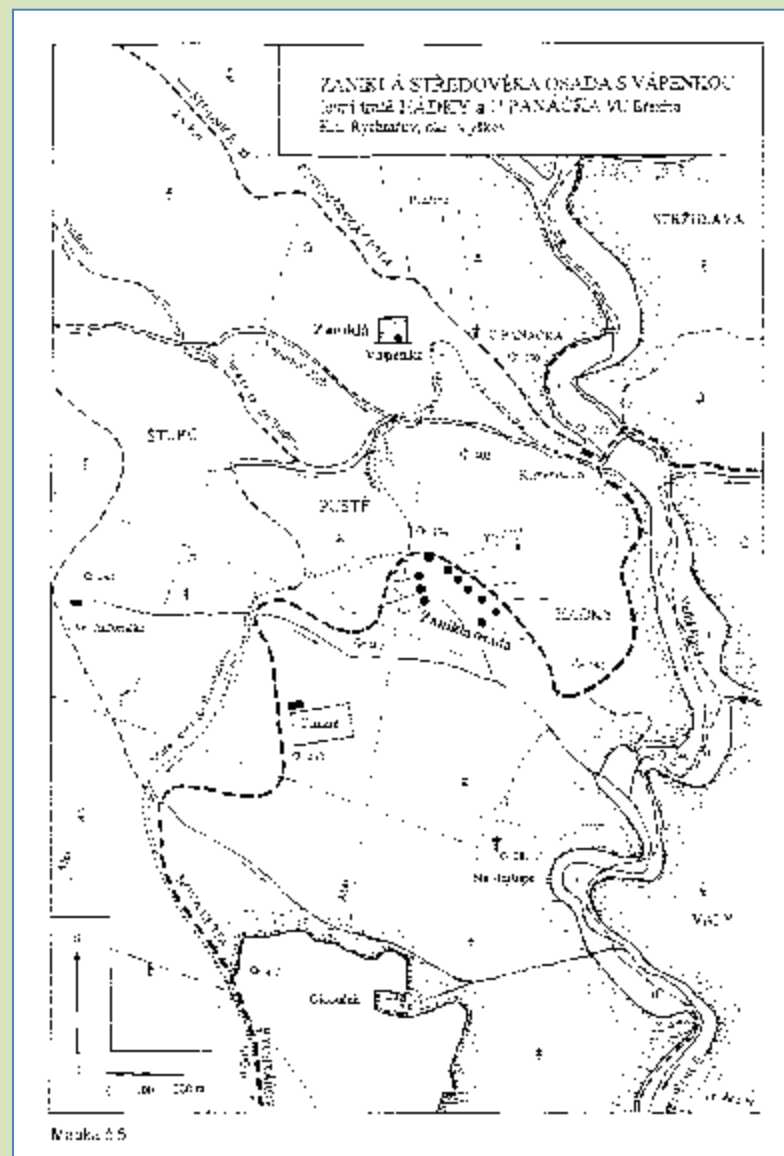
2. Cesta ke Kamené chaloupce

3. p. Režný při teréním výzkumu



VÁPENKA ve Vápenném žlebě

V rámci terénního průzkumu širšího okolí mnou objevené neznámé zaniklé středověké osady (1.4. 2000) v lesní trati Hádky vzdálené 1,5 km severně od Rychtářova, jsem zpozoroval výrazné stopy po povrchovém dolování – kutiště třetihorního vápence o rozloze cca 80 x 20 . Lokalita je situována v lesním terénu mezi Vápenným žlebem a historicky významnou Pustiměřskou cestou do Studnic (U Panáčka) ve výšce 420 m n. m. Po odklizení svrchní části kamenného závalu byly obnaženy vnitřní stěny vápenné pece (4 x 3 m) vystavěné z drobového kamene. Ve vzdálenosti 30 – 50 m SZ od vápenky leží v řadě za sebou tři zaniklé povrchové lomky drobového kamene, který byl zřejmě využíván při stavbě vápenické pece.



VÁPENKA-Závěrem

Vápenka spolu se zaniklou vsí na Hádkách leží na území bývalého panství dědického. Můžeme se tedy domnívat, že vápenka sloužila pro stavbu nedalekého 2,5 km JZ směrem vzdáleného středověkého hradu Stagnova, zvaného též Nový hrad (první zmínka je z roku 1381). Vápno na stavbu hradu Stagnova bylo transportováno koňskými povozy z Vápenného žlebu po staré cestě na Rychtářov . Pro pamětníky okolních vsí Rychtářova a Studnic byla existence vápenické pece s místním dolováním třetihorního vápence v této lokalitě doposud naprosto neznámá. Vápenný žleb, zvaný též Vápeňák, byl vždy známý jako údolí, kudy projížděli koňské povozy s vápnem zřejmě od Lipovce na Vyškov. Bližšího nikdo nic nevěděl. Lokalizace středověké vápenky nad Vápenným žlebem a zaniklé středověké osady na Hádkách je proto velmi významným objevem k doplnění dávné historie obce Rychtářova a jeho okolí. Odborný posudek nálezu středověké vápenky s místním dolováním vápence a její patrné souvislosti se zaniklou středověkou osadou na Hádkách byl požádán pracovník Ústavu archeologické památkové péče (ÚAAP Brno) Mgr. Petr Kos, který zprávou z vlastního terénního šetření „Středověká vápenka u Rychtářova“, jejíž plné znění uvádím níže, moji výše uvedenou nálezovou zprávu v podstatě potvrdil a upřesnil.



Vápenec



VÁPENKA-Foto lokality

1. Úvoz k vápence

2. Relikt pece

3-4. p. Režný při
teréním průzkumu



KONEC PUSTIMĚŘSKÉ CESTY-Studnice

Studnice patří mezi slovanské osady založené již v 11. až 12. stol. v období vnitřní slovanské kolonizace. První písemná zmínka o Studnicích však pochází teprve z r. 1342. Roku 1390 je připomínán studnický farář, který zasáhl do sporu uprázdněné krásenské fary. O dalších 250 letech neznámých osudů Studnic veškeré archivní prameny mlčí. Teprve z poloviny 16. stol. (1557?) pochází další písemná zmínka o Studnicích, kdy místní lidé nerušeně káceli lesy patřící pustiměřskému klášteru. Po zrušení kláštera roku 1588 se jeho statků zmocnil olomoucký biskup Stanislav II. Pavlovský a tak se stávají Studnice spolu s blízkou klášterní vsí Krásenskem součástí vyškovského panství. Z výše citovaných pramenů se můžeme domnívat, že Studnice mohly být v 15. a 16. století zbožím pustiměřského kláštera, i když nejsou z neznámých důvodů uváděny ve výčtu klášterních. I po zániku pustiměřského kláštera v r. 1588 patřily Studnice stále až do r. 1731 pod pustiměřskou farnost. Pustiměřská cesta zůstává i nadále významnou komunikací zajišťující duchovní správu na Dražansku.



KONEC PUSTIMĚŘSKÉ CESTY- Studnice



ZDROJE PREZENTACE A POUŽITÁ LITERATURA

Literatura:

Baarová, Z. – Moš, P. – Šlězár, P. 2004 : Pravěké a středověké osídlení na území Vojenského újezdu Březina, okr. Vyškov, in : Sedmdesát Neustupných let, Plzeň, 11 – 18.

Černý, E. 1979 : Zaniklé středověké osady a jejich plužiny. Metodika historicko geografického výzkumu v oblasti Dražanské vrchoviny. Studie ČSAV č. 1, Praha

Černý, E. 1998 : Z ranné historie Krásenska, Krásensko 650 let, Slavkov u Brna.

Doležel, J. 1997 : K problematice duchovní správy na panstvích Dražanské vrchoviny ve středověku, AH 21,.

Janeček, J. a kol. 1997 : Historie vojenských lesů a statků na Plumlově 1936 – 1996, 6,11-12.

Kronika obce Podivic.

Mapa I. Vojenského mapování r. 1764 – 1768.

Mlateček, K. – Kabelková, M. – Němečková, S. 2002 : Studnice 1342 – 2002, Studnice –Vyškov.

Pamětní kniha obce Velkých Raclavic.

Pamětní kniha podivického revíru.

Procházka, V. 1928 : Z minulosti vyškovského zámku, Vyškov.

Staňa, Č. 1993 : Pustiměřský hrad, AH 18, Brno, 181 – 197.

Školní kronika Podivic.

Zháněl, J. 1967 : Biskubský hrad Melice I, Zprávy vlastivědného muzea ve Vyškově 71,



DĚKUJI ZA POZORNOST



- **Pravěké nálezy na Studnicku a ve VVP Březina**
- **Mechlov - tajemná osada**

